

"Alla var där"

– vrakseminarium på Vasamuseet

Sven Berglöf

Den 8 februari arrangerade Marinarkeologiska sällskapet ett välbesökt vrakseminarium. Vasamuseet bistod med en lokal som fylldes till bristningsgränsen av vrakintresserade, de flesta sportdykare (bild 1). Inbjudan hade gått ut brevlades till dykklubbar i Stockholmsområdet samt annonserats ut på webb-forumet dykarna.nu och i *Marinarkeologisk tidskrift*.

Sällskapetets ordförande, Andréas Olsson, sparkade igång det hela genom att hälsa deltagarna välkomna och beskrev sedan seminariets idé och innehåll, bland annat genom att beröra den påstådda "konflikten" mellan museer/myndigheter och sportdykare (bild 2).

Björn Varenius, Statens sjöhistoriska museer, beskrev sedan de projekt som SSHM bedriver under rubriken "Bruk och bevarande av vrak och andra kulturlämningar under vatten". Ett sådant projekt är till exempel "Rutilus", som är ett samarbete mellan östersjöländerna och som kommer att mynna ut i ett seminarium om cirka två år. Ett annat exempel är vrakövervakningsprojektet, där ungefär

25 vrak i svenska vatten kontinuerligt övervakas för att skaffa fakta om nedbrytningen av vrak i våra vatten. Han berörde också UNESCO:s kulturarvskonvention, i synnerhet punkterna om att kulturarvet skall bevaras *in situ* och att det är museernas uppgift att ge allmänheten tillträde till kulturarvet.

Undervattensarkeologi till vardags

Under rubriken "Undervattensarkeologi till vardags – erfarenheter från ett länsmuseum" berättade Thomas Bergstrand, Bohusläns museum, om det arbete som bedrivs där. Bohusläns museum har under den senare delen av 1990-talet byggt upp en marinarkeologisk kompetens så att tre av 15 anställda arkeologer har marin inriktning. Dessa har under senare år varit aktiva i ett antal projekt:

- Utredning av undervattensformlämningar i samband med omdragning av farleden till Göteborgs hamn.
- Utgrävning av "Götavraket", ett vrak från cirka 1650 som upptäcktes i samband med grävandet av en biltunnel under Göteborg. Utgrävningen gjordes i samarbete med Riksantikvarieämbetet.
- Dokumentation och övertäckning av örlogsskeppet *Stora Sofia* (1645), vilket motiverades av erosion av de sedimentlager som tidigare skyddat vraket.
- Undersökning av boplatzlämningar i Motala ström.

Man medverkar också i ett par metodutvecklande projekt, bland annat om hur trä i skeppsvrak bryts ned, samt ett rörande återdeponering av arkeologiska fynd som pågår under 2002–2005.

Han avslutade med att beskriva ett projekt för fältinventering på

Foto: Sven Berglöf

Bild 1. Vasamuseets konferenslokal var fylld till bristningsgränsen av intresserade åhörare.

Öckerö där Bohusläns museum, kommunen och lokala sportdykare engagerats för att föra över kunskap om kulturhistorien för att kunna utveckla kulturturismen. I samband med detta har dykningar på *Lovisa Ulrika* (ett svenskt linjeskepp från 1790-talet), *Köpenhamn* (ett danskt örlogsfartyg, förlist 1676) och *Havmanden* utförts.

“Protect and preserve”

Efter kaffepausen berättade Mattias Paulsson, Pär Ahlgren och Anders Näsman om den uppstartande föreningen med arbetsnamnet “P2” (Protect and preserve – svensk vrakskydd), där man vill verka för historiska upplevelser under vatten idag och i framtiden.

Andréas Olsson återvände till talarstolen, nu tillsammans med Anders Vikdahl, Svenska Sportdykarförbundet, för att berätta om CMAS “Scientific Diver”, en marinarkeologisk sportdykarcertifiering. Utbildningen är på 30 timmar för “Archaeology Diver” och 50 timmar för “Advanced Archaeology Diver”. Det finns en förhoppning om att certifieringen i vissa situationer kan ersätta A-certat för att ge sportdykare möjlighet att delta i reglerade marinarkeologiska aktiviteter. Frågan vad en helt nybliven arkeologisk dykare kan/får göra har dock inget entydigt svar, och därmed är certifieringens nytta för sportdykaren, museerna, myndigheterna och samhället oklar.

Seminariets föredragande del avslutades med att Sven Berglöf berättade om MAS-projektet “Östersjöns välbevarande vrak – kulturarv för alla?”. Inom projektet bedrivs dykningar på vraken *Anna-Maria* (“Saltskutan”), förlist 1709, och *Jutholmsvraket*, förlist runt år 1700, båda vid Dalarö utanför Stockholm. I samarbete med Statens lantbruksuniversitet i Uppsala, SLU, studeras också nedbrytningen av de träprover som placerades ut hösten 2001 och som nu successivt skördas. I ett försök att tillfredsställa seminariedeltagarnas längtan efter klatschiga dykbilder visade Sven ett antal mer eller mindre suddiga foton från de tre besök som hittills genomförts.

Möjlighet till delaktighet

Seminariet avslutades med en diskussion där ett antal synpunkter ventilerades. Bland annat påpekades att Kulturminneslagen inte automatiskt skyddar våra vrak, bland annat på grund av att den bara gäller vrak äldre än 100 år (detta innebär nu inte att det är fritt fram att lemlästa alla vrak yngre än 100 år). Thomas Bergstrand

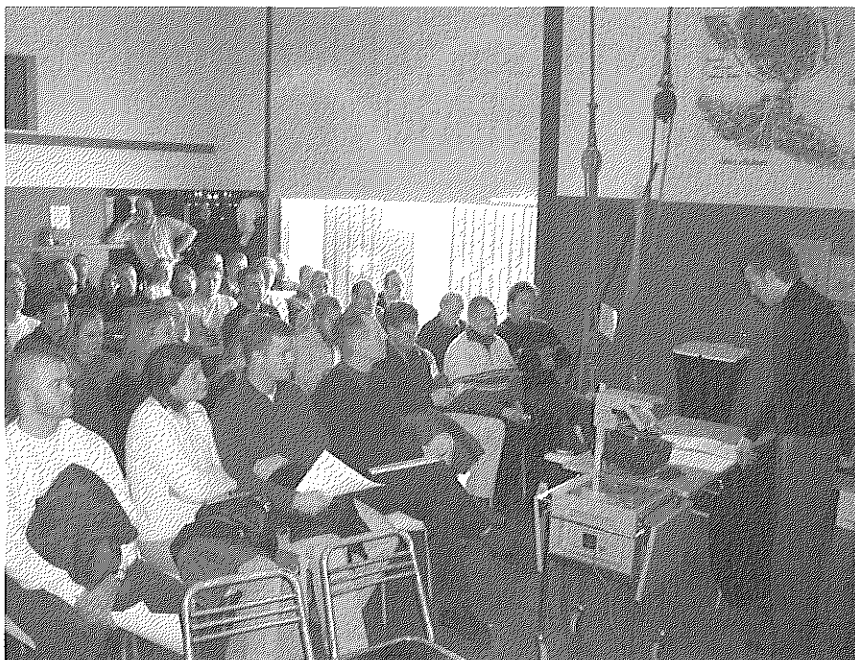

Bild 2. Marinarkeologiska sällskapets ordförande Andréas Olsson var den som inledde seminariet.

Foto: Sven Berglöf

nämnde under sitt föredrag att man dras med en resursbrist, som ibland ser ut som ointresse mot sportdykare. Innebär detta att det finns för få dykande arkeologer? Behöver man ta hjälp av sportdykare, till exempel i form av “Scientific Diver”-certifikatet?

På frågan vad den intresserade sportdykaren kan göra lyfte Björn Varenius fram “Kungshamnprojektet”, där en grupp sportdykare hittat ett vrak från 1300-talet och sedan börjat läsa marinarkeologi för att kunna genomföra en dokumentation av det.

Diskussionen utmynnade i ett avstamp till en fortsatt diskussion mellan representanter för SSHM, MAS, “P2”, dykkklubbar och -organisationer, där sportdykarnas möjligheter till delaktighet skall diskuteras. Marinarkeologiska sällskapet åtog sig också att sammankalla till detta.

Sven Berglöf är sportdykare och sekreterare i Marinarkeologiska sällskapet

